

3. CIELE OCHRANY A OPATRENIA NA ICH DOSIAHNUTIE

3.1. Stanovenie cieľov ochrany

Hlavným cieľom uvedeného dokumentu je uviesť všetky dôvody významu ochrany prírodných a kultúrnych hodnôt Chránenej krajinskej oblasti Poľana, špecifickej geologickej, geomorfologickej a hydrologickej charakteristiky, chránených druhov a biotopov národného a európskeho významu avšak s dôrazom na zabezpečenie nevyhnutných opatrení pre ich zachovanie.

Zdôrazňujeme, že na to, aby boli zachované uvedené hodnoty je nevyhnutné zabezpečenie finančnej podpory pre navrhované hospodárske aktivity vlastníkov, užívateľov a správcov pozemkov. Ide najmä o podporu poľnohospodárstva – chov hospodárskych zvierat; podporu špecifických spôsobov hospodárenia v lesoch, ale i podporu obyvateľstva v okolí CHKO Poľana s cieľom vytvárať životné podmienky pre rozvoj bývania miestnych obyvateľov a zachovávanie tradičného obhospodarovania.

Dokument zdôrazňuje reálny vplyv spôsobu využívania krajiny v okolí CHKO Poľana s ohľadom na konektivitu krajiny a efektívne územné plánovanie.

Dokument je vytváraný participatívnym spôsobom, na ktorom sa podieľajú mnohí aktéri a partneri regiónu.

V dokumente je spomenutá aj významná Biosférická rezervácia Poľana (BR Poľana), ktorá však nie je národnou kategóriou chráneného územia v zmysle platnej legislatívy a ani územím Prírodného a kultúrneho dedičstva UNESCO. Jej jadrová, nárazníková zóna a sčasti aj prechodná zóna (BR Poľana) sa prekrýva s hranicami CHKO Poľana. Z titulu BR Poľana však pre región v prechodnej zóne nevyplývajú žiadne obmedzenia a slúži na rozvoj územia.

Preto navrhujeme, aby sa CHKO Poľana, ktorá je zároveň aj biosférickou rezerváciou stala pilotným územím, kde sa použijú financie cielene, promptne/efektívne, transparente a bez byrokracie.

Jednotlivé ciele ochrany sú viazané na ekologicko-funkčné priestory (EFP). Tie sú vymedzené na základe zoskupenia ekologicky príbuzných biotopov a ich rovnakého ekologického a socioekonomického hodnotenia a rovnakým spôsobom využívania územia (požiadavkami na starostlivosť). EFP je charakterizovaný homogenitou ekologických podmienok a jednotným funkčným zameraním z hľadiska cieľov ochrany prírody, pričom je v území priestorovo opakovateľnou jednotkou s podrobne určeným typom základnej starostlivosti. Podrobnejšie sú jednotlivé EFP charakterizované v časti 3.2.

Na zabezpečenie ochrany prírodných hodnôt CHKO Poľana bolo definovaných 7 dlhodobých cieľov:

Dlhodobý cieľ 1: Zachovanie alebo postupná obnova lesných ekosystémov

Dlhodobý cieľ 2: Zachovanie alebo zlepšovanie stavu nelesných biotopov a druhov na ne viazaných a zachovanie prirodzeného druhového zloženia biotopov pri udržaní a zvýšení stavov hospodárskych zvierat v území

Dlhodobý cieľ 3: Zachovanie krajinného rázu územia

Dlhodobý cieľ 4: Kontinuálny a systematický výskum predmetov ochrany

Dlhodobý cieľ 5: Vytvorenie vhodného destinačného manažmentu s využitím značky UNESCO – BR.

Dlhodobý cieľ 6: Zabezpečiť dlhodobé fungovanie Koordinačnej rady BR Poľana

Dlhodobý cieľ 7: Zabezpečiť ochranu územia pred negatívnymi vplyvmi na geomorfologické hodnoty a hydrologické hodnoty.

Dlhodobé ciele budú napĺňané cez nasledovné operatívne ciele:

Dlhodobý cieľ 1: Zachovanie alebo postupná obnova lesných ekosystémov

- Operatívny cieľ 1.1: Zachovanie prirodzených ekosystémov zabezpečením nerušeného priebehu prírodných procesov. **EFP L1**
- Operatívny cieľ 1.2: Obnova prirodzenosti lesných ekosystémov. **EFP L2**
- Operatívny cieľ 1.3: Zlepšenie stavu/odolnosti lesných ekosystémov postupmi prírody blízkeho lesného hospodárstva so zameraním na obnovu biotopov a druhovú ochranu. **EFP L3**
- Operatívny cieľ 1.4: Zlepšenie stavu/odolnosti lesných ekosystémov postupmi prírody blízkeho lesného hospodárstva (aktívny manažment) so zameraním na obnovu biotopov pre druh hlucháň hôrny **EFP L4**
- Operatívny cieľ 1.5: Zlepšenie stavu/odolnosti lesných ekosystémov bežnými postupmi hospodárenia **EFP L5**

Dlhodobý cieľ 2: Zachovanie alebo zlepšovanie stavu nelesných biotopov a druhov na ne viazaných a zachovanie prirodzeného druhového zloženia biotopov pri udržaní a zvýšení stavov hospodárskych zvierat v území

- Operatívny cieľ 2.1: Zachovanie trvalých trávnych porastov na úrovni 80% z využívaných TTP (v ÚEV) a 60% zo súčasnej výmery celkovo využívaných TTP v CHKO Poľana pri zachovaní súčasnej výmery nelesných travinno-bylinných biotopov
- Operatívny cieľ 2.2: Zachovanie alebo zlepšenie stavu ostatných nelesných biotopov s extenzívnym využitím na nezmenšujúcej sa výmere.
- Operatívny cieľ 2.3: Zachovanie prirodzeného druhového zloženia biotopov.
- Operatívny cieľ 2.4: Zavedenie funkčných a dlhodobo udržateľných manažmentov veľkých šeliem zohľadňujúcich aj ďalšie dôležité poslania a ciele CHKO BR Poľana

Dlhodobý cieľ 3: Zachovanie krajinného rázu územia

- Operatívny cieľ 3.1: Usmernenie požiadaviek na výstavbu so zameraním na zachovanie špecifického krajinného rázu

- Operatívny cieľ 3.2: Podpora ľudí v regióne a v okolí, ktorí aktívne hospodária v CHKO.
- Operatívny cieľ 3.3: Zachovanie špecifického a charakteristického krajinného rázu územia a zlepšenie stavu životného prostredia v dotknutých obciach.

Dlhodobý cieľ 4: Kontinuálny a systematický výskum predmetov ochrany

- Operatívny cieľ 4.1: Realizácia komplexných výskumov a pravidelný monitoring biotopov a druhov európskeho a národného významu. Spolupráca s vedeckými inštitúciami a akademickou obcou.

Dlhodobý cieľ 5: Vytvorenie vhodného destinačného manažmentu s využitím značky UNESCO – BR.

- Operatívny cieľ 5.1: Budovanie regionálnej identity CHKO-BR Poľana
- Operatívny cieľ 5.2: Vytváranie ponuky produktov v prírodnom cestovnom ruchu založenej na spoznávaní prírody a kultúrnych hodnôt CHKO Poľana.
- Operatívny cieľ 5.3: Formovanie kvalitného zázemia založeného na spolupráci s partnermi v území a uplatňovanie manažmentu udržateľného cestovného ruchu.

Dlhodobý cieľ 6: Zabezpečiť dlhodobé fungovanie Koordinačnej rady BR Poľana

- Operatívny cieľ 6.1: Uplatnenie participatívneho rozhodovania v rámci existujúcej Koordinačnej rady BR Poľana

Dlhodobý cieľ 7: Zabezpečiť ochranu územia pred negatívnymi vplyvmi na geomorfologické hodnoty a hydrologické hodnoty.

- Operatívny cieľ 7.1: Zachovanie unikátnych geomorfologických javov, foriem a štruktúr.
- Operatívny cieľ 7.2: Zachovanie a obnova prirodzeného charakteru a kontinuity vodných tokov a zachovanie alebo zlepšenie stavu druhov a biotopov na ne viazaných.
- Operatívny cieľ 7.3: Integrovaná ochrana kvality a kvantity podzemných a povrchových vôd

Plnením vyššie stanovených cieľov programu starostlivosti dôjde tiež k naplneniu cieľov ochrany pre jednotlivé ÚEV (druhy a biotopy, ktoré tvoria predmet ochrany ÚEV), ktoré sú uvedené v prílohe 6.8.

3.2. Zásady a regulatívy hospodárskeho, rekreačného a iného využívania územia

Pri stanovení rámcov a zásad využívania územia bola využitá dokumentácia ochrany prírody: *Zásady starostlivosti o biotopy európskeho významu a biotopy druhov európskeho významu v územiach európskeho významu*, ktoré sú definované pre jednotlivé predmety ochrany územia európskeho významu (aplikované pre predmety ochrany ÚEV v rámci CHKO) (<https://www.minzp.sk/files/sekcia-ochranyprrodyakrajiny/natura2000/zasady-starostlivosti-2022.pdf>). Zásady starostlivosti nastavené na národnej úrovni boli primerane aplikované v nadväznosti na reálny stav územia a stupeň ochrany v ňom platiaci. Základnou z podmienok pre uplatnenie nižšie uvedených zásad starostlivosti, ako aj navrhovaných opatrení, je súčinnosť s vlastníkom a užívateľom.

Rozdelenie územia na ekologicko-funkčné priestory

Celé územie CHKO je v nadväznosti na podobný spôsob starostlivosti členené na 14 ekologicko-funkčných priestorov (**EFP L1 až L5 a EFP N1 až N8, G1**), ktoré sú zobrazené v mapovej prílohe č. 6.5.1. a 6.5.2. a v nasledujúcich tabuľkách (tab. č. 8, 9)

Tab. č. 8 Prehľad lesných EFP

Lesné biotopy		Výmera (ha)	SOP
EFP L1	Lesné a nelesné biotopy ponechané na samovoľný vývoj	1573,11	5
EFP L2	Lesy s cieľom priblíženia sa k stavu prirodzeného ekosystému manažmentovými zásahmi	121,90	4
EFP L3	Lesy s prírode blízkym hospodárením	2003,18	2
EFP L4	Hluchánie lokality	297,87	2
EFP L5	Bežne obhospodarované lesy	13 740,22	2

EFP L1 Lesné a nelesné biotopy ponechané na samovoľný vývoj – s výmerou 1573,11 ha.

Predmetný EFP je vymedzený v lokalitách existujúcich maloplošných chránených území s platným 5. stupňom ochrany (NPR Zadná Poľana, NPR Hrončecký grúň, NPR Ľubietovský Vepor, PR Vrchslatina, PR Pri Bútľavke, PR Havranie skaly, PR Mačinová, PR Pralesy Slovenska – Bútľavka, PR Pralesy Slovenska – Bukovina, PR Pralesy Slovenska – Bartkovo, PR Pralesy Slovenska – Bystrý Potok, PR Pralesy Slovenska – Koryto, PR Pralesy Slovenska - Kútik, PR Pralesy Slovenska- Poľana).

V EFP L1 sú zaradené biotopy Ls2.2 (91G0*) Dubovo-hrabové lesy panónske (na výmere 14,32 ha), Ls4 (9180*) Lipovo-javorové sutinové lesy (na výmere 262,31 ha), Ls5.1 (9130) Bukové a jedľovo-bukové kvetnaté lesy (na výmere 955,14 ha), Ls5.2 (9110) Kyslomilné bukové lesy (na výmere 34,02 ha), Ls5.3 (9140) Javorovo-bukové horské lesy (na výmere 33,50 ha), Ls7.3 (91D0*) Rašeliniskové smrekové lesy (na výmere 13,01 ha), Ls9.1 (9410) Smrekové lesy čučoriedkové a Ls9.2 (9410) Smrekové lesy vysokobylinné (na výmere 354,77 ha). V rámci EFP1 sa zabezpečí zachovanie alebo zlepšenie stavu druhov, ktoré sú na lesné biotopy viazané - *Barbastella barbastellus*, *Bombina variegata*, *Buxbaumia viridis*, *Canis lupus*, *Carabus variolosus*, *Cucujus cinnaberinus*, (*Dicranum viride* – novo zistený), *Lynx lynx*, *Myotis bechsteinii*, *Pseudogaurotina excellens*, *Rosalia alpina*, (*Rhysodes sulcatus* – novo zistený) *Triturus montandoni*, *Ursus arctos*, *Picoides tridactylus*, *Tetrao urogallus*, *Glaucidium passerinum*, *Bonasa bonasia*, *Aegolium funereus*, *Strix uralensis*, *Dryocopus martius*, *Phoenicurus phoenicurus*, a ostatných chránených a významných druhov, ktoré sa tu vyskytujú: *Alectoria sarmentosa*, *Bryoria bicolor*, *Cetraria islandica*, *Corallorhiza trifida*, *Lobaria amplissima*, *Lobaria pulmonaria*, *Ramalina fraxinea*, *Usnea dasopoga*, *Hericium erinaceus*, *Pseudoplectania melaena*, *Gagea minima*, *Lycopodium annotinum*, *Lycopodium clavatum*, *Taxus baccata*, *Soldanella marmarossiensis*, *Carabus auronitens* *Carabus irregularis*, *Ditylus laevis*, *Duvalius microphthalmus microphthalmus*, *Eurythyrea austriaca*, *Lacon lepidopterus*, *Dendrocopos major*, *Strix aluco*, *Loxia curvirostra*, *Nucifraga caryocatactes*, *Turdus torquatus*.

Zásady starostlivosti a využívania územia:

- zachovanie (obnova) prirodzených ekosystémov zabezpečením priebehu prírodných procesov – ponechanie územia bez hospodárskych zásahov (lesné aj prirodzené nelesné biotopy),
- priebežný výskum a monitoring stavu predmetov ochrany na založených trvalých monitorovacích lokalitách (TML),
- Zasahovanie do lesného porastu, pôdneho a vegetačného krytu z dôvodu údržby a opravy existujúcich lesných ciest, zakreslených v lesníckych porastových mapách, ktorá zahŕňa opravy konštrukčných vrstiev lesných ciest, pozdĺžnych a priečných odvodňovacích zariadení, údržbu výkopových a násypových svahov zemného telesa cesty, udržiavanie prejazdného profilu lesných ciest pre odvozné prostriedky na odvoz dreva orezom korún krov a stromov zasahujúcich do prejazdného profilu cesty. Predmetné lesné cesty a zväznice využiť na približovanie a odvoz drevnej hmoty v nevyhnutnom rozsahu,
- V prípade potreby využitia lanových systémov na približovanie dreva, kotvenie lanových systémov aj v porastoch zasahujúcich do pralesov za predpokladu minimalizovania zásahov do vegetačného krytu,
- Individuálny lov kopytníkov (jeleň lesný, diviak lesný) zameraný na udržiavanie ich stavov pri zachovaní ekologickej rovnováhy.
- Na neznačených chodníkoch, zakreslených v lesníckych porastových mapách vykonať prepilovanie stromov padnutých na teleso chodníka, orez konárov zasahujúcich do profilu chodníka, výrub náletu drevín a vyžínanie v telese chodníka, ručná údržba priečného profilu telesa chodníka, vyrezávanie stupov na stromoch spadnutých do telesa chodníka, v prípade existujúcich značených turistických chodníkov aj spilovanie odumretých stromov ohrozujúcich svojim pádom osoby pohybujúce sa na značenom turistickom chodníku.
- pohyb verejnosti po vyznačených turistických trasách a mäkký turizmus s odborným sprievodom zo ŠOP SR, S-CHKO Poľana a Lesov SR, š.p. po trasách:
 1. Dežmov kopec – Pod Strungou – Paulíkova plocha – Čierny grúň
 2. Kruhy – Jánošíkova skala – Bútl'avka – Kurienec

EFP L2 Lesy s cieľom priblíženia sa k stavu prirodzeného ekosystému manažmentovými zásahmi – zaberá plochu CHKO s výmerou 121,90 ha.

Je vymedzený v rámci lesných porastov OP NPR Hrončecký grúň (LC Lesy Hronec, JPRL č. 294, 295, 296, 297, 302, 303, 304, 305, 306a, 306b, 306c, 307a, 307b, 308a, 308b) a PR Kopa (LC Očová, JPRL č. 409), PP Kalamárka (LC Očová, JPRL č. 520).

V EFP L2 sú zaradené biotopy Ls4 (9180*) Lipovo-javorové sutinové lesy (na výmere 8,49 ha), Ls5.1 (9130) Bukové a jedľovo-bukové kvetnaté lesy (na výmere 113,41 ha). V rámci EFP L2 sa zabezpečí zachovanie alebo zlepšenie stavu druhov európskeho významu, ktoré sú na lesné biotopy viazané – *Buxbaumia viridis*, *Rosalia alpina*, *Carabus variolosus*, *Cucujus cinnaberinus*, *Pseudogaurotina excellens*, *Bombina variegata*, *Lissotriton/Triturus montandoni*, *Lynx lynx*, *Canis lupus*, *Ursus arcos*, *Lutra lutra*, *Tetrao urogallus*, *Glaucidium passerinum*, *Bonasa bonasia*, *Aegolium funereus*, *Strix uralensis*, *Dryocopus martius*, *Phoenicurus phoenicurus*, a ostatných chránených a významných druhov, ktoré sa tu vyskytujú: *Alectoria sarmentosa*, *Bryoria bicolor*, *Cetraria islandica*, *Corallorhiza trifida*, *Lobaria amplissima*, *Lobaria pulmonaria*, *Ramalina fraxinea*, *Usnea dasopoga*, *Hericium erinaceus*, *Pseudoplectania melaena*, *Gagea minima*, *Lycopodium annotinum*, *Lycopodium*

clavatum, Taxus baccata, Soldanella marmorossiensis, Carabus auronitens Carabus irregularis, Ditylus laevis, Duvalius microphthalmus microphthalmus, Eurythyrea austriaca, Lacon lepidopterus, Dendrocopos major, Strix aluco, Loxia curvirostra, Nucifraga caryocatactes.

Zásady starostlivosti a využívania územia:

- lesohospodárske opatrenia zamerať na zlepšenie drevinového zloženia a štruktúry v porastoch na stav blízky prírodnému lesu (dosiahnuť zastúpenie drevín zodpovedajúce stanovištným podmienkam daného biotopu, neodstraňovať z porastov pionierske dreviny, dosiahnuť vekovo a výškovo diferencované porasty),
- zachovalé fragmenty a komplexy porastov biotopu, s prirodzenou porastovou štruktúrou a textúrou porastov, s výskytom odumretého ležiaceho a stojaceho dreva, ponechať trvalo v bezzásahovom režime. (LC Lesy Hronec, JPRL č. 297)
- plochy zasiahnuté prirodzenými disturbanciami (vetrové polomy, vývratiská či vyschnuté časti) sa ponechávajú bez zásahov s výnimkou zabezpečenia priechodnosti ciest a chodníkov; rovnako nie sú predmetom ťažby jednotlivé vývraty, zlomy či sucháre (mimo dreviny smrek),
- ponechať dostatok starších (d1.3 viac ako 50 cm) kvalitných, zdravých jedincov hlavných drevín materského porastu, ako aj biotopových a zvlášť cenných stromov v počte min. 10 ks/ha na dožitie.
- o manažmentové opatrenia zamerať na udržanie/zvýšenie prítomnosti odumretého hrubého (min. hrúbka 50 cm) dreva na ploche biotopu (najmä na vlhkých stanovištiach) v objeme minimálne 40 m³/ha (stojace, ležiace kmene stromov hlavnej úrovne).
- úmyselné zásahy sa vykonávajú v mimohniezdnom období, t.j. od 1. septembra do 28. februára bežného kalendárneho roka,
- umožnenie pohybu osôb na výhľad Kopa odbočením z modrej turistickej značky.

Praktické uplatnenie hore uvedených zásad (ponechávanie stromov na dožitie a mŕtveho dreva) je podmienené pridelením finančných prostriedkov zo zdrojov mimo príslušného obhospodarovateľa lesa.

V EFP L3 Lesy s prírode blízkym hospodárením – s výmerou 2003,18 ha

Je vymedzený v rámci lesných porastov v ÚEV mimo 4. a 5. stupňa ochrany (SKUEV0400 Detsiansky potok, SKEUV0008 Repiská, SKUEV0045 Kopa, SKUEV0248 Močidlíanska skala, SKUEV0319 Poľana).

V EFP L3 sú zaradené biotopy Ls 2.1 Dubovo-hrabové lesy karpatské (na výmere 28,44 ha), Ls4 (9180*) Lipovo-javorové sutinové lesy (na výmere 41,25 ha), Ls5.1 (9130) Bukové a jedľovo-bukové kvetnaté lesy (na výmere 586,95 ha), Ls5.2 (9110) Kyslomilné bukové lesy (na výmere 3,25 ha).

V rámci EFP L3 sa zabezpečí zachovanie alebo zlepšenie stavu druhov, ktoré sú na lesné biotopy viazané – *Barbastella barbastellus, Bombina variegata, Buxbaumia viridis, Canis lupus, Carabus variolosus, Cucujus cinnaberinus, Lynx lynx, Myotis bechsteinii, Pseudogaurotina excellens, Rosalia alpina, Triturus montandoni, Ursus arctos, Ciconia*

nigra, *Bonasa bonasia*, *Strix uralensis*, *Dryocopus martius*, a ostatných chránených a významných druhov, ktoré sa tu vyskytujú: *Lycopodium annotinum*, *Lycopodium clavatum*, *Carabus auronitens*, *Dendrocopos maior*, *Strix aluco*, *Loxia curvirostra*, *Nucifraga caryocatactes*, *Felis sylvestris*.

Zásady starostlivosti a využívania územia:

- uplatňujú sa princípy prírode blízkeho obhospodarovania lesa podľa individuálnych podmienok konkrétneho stanovišťa so zameraním na zlepšenie drevinového zloženia a štruktúry lesných biotopov
- deficitne zastúpené štruktúry sa v porastoch ponechávajú – stojace štompy, zlomy, dutinové a biotopové stromy, pokiaľ nepredstavujú neprimerane ohrozenie pre okolité lesné porasty
- v obnovovaných porastoch sa ponechávajú stromy z obnovovanej etáže na dožitie v počte najmenej 30 m³/ha (do počtu sa zarátavajú aj ponechané biotopové a dutinové stromy či ponechané deficitne zastúpené dreviny); smrek sa ponecháva len v odôvodnených prípadoch. Stromy sa ponechávajú prioritne v hlúčikoch alebo skupinkách s prímесou jednotlivo stojacich jedincoch.
- pionierske dreviny sa neodstraňujú, pokiaľ ich zastúpenie nepresiahne 20 %
- v obnovovaných porastoch sa ponecháva hrubé odumreté drevo v objeme najmenej 20 m³/ha

Praktické uplatnenie hore uvedených zásad (ponechávanie stromov na dožitie a mŕtveho dreva) je podmienené prídelením finančných prostriedkov zo zdrojov mimo príslušného obhospodarovateľa lesa.

EFPL4 Hluchánie lokality - lesné biotopy určené na aktívny manažment bol vymedzený na lesných biotopoch na výmere 297,87 ha

Je vymedzený v rámci lesných porastov na LC Poľana, JPRL č. 74, 75 A, 76 A, 90 A, 91 B, 92 A, 93 B, 96, 97, na LC Očová, JPRL č. 47 A, 70 A, 70 B, 72 A, 115 A, 115 B, 116 A a na LC Kyslinky, JPRL č. 225 A, 249 B – časť, 251 – časť, 254 A – časť, 255 A – časť, 256 A, 259, 260 A, 260 B, 261 A, 262 A, 263 A, 263 B, 264 A, 265 D, 267 B, 268 A, 269 A, 270, 271 A, 274 A, 291 B, 295 A, 317. Vyššie uvedené JPRL sú súčasťou Programu záchrany hlucháňa hôrneho.

V rámci EFP L4 sa v zmysle navrhovaných opatrení zabezpečí zachovanie alebo zlepšenie stavu biotopu predovšetkým pre druh hlucháň hôrny (*Tetrao urogallus*) a ďalších druhov vtákov, ktoré sú na lesné biotopy viazané - *Dendrocopos maior* *Strix aluco*.

Zásady starostlivosti a využívania územia:

- v mladších lesných porastoch dosiahnuť mozaikovitú zníženie zakmenenia na 70 % s vytvorením línii bez drevín pre uľahčenie preletu jedincov hlucháňa hôrneho, aktívnou podporou zachovávať čo najdlhšie aj prímес prípravných drevín (breza, jarabina, rakyta)
- v starších porastoch sú opatrenia zamerané na zlepšenie porastovej štruktúry, zníženie zakmenenia, ako posilnenie stability a zlepšenie drevinového zloženia znížením zastúpenia smreka v prospech jedle, buka a cenných listnáčov, ponechávanie stromov na dožitie.

- podpora lovu predátorov hlucháňa, pri ktorých to umožňuje legislatíva.

EFP L5 Bežne obhospodarované lesy – s výmerou 13 740,22 ha

Je vymedzený v rámci ostatných lesných porastov, ktoré nie sú zahrnuté do predošlých EFP. Tvoria prevažne lesné porasty s výrazne zmeneným drevinovým zložením. Tieto boli vytvorené intenzívnym hospodárením vo veľmi vhodných podmienkach potenciálneho biotopu Ls5.1, v menšej miere Ls5.2. Porasty charakteru lesného biotopu v zmysle Metodiky mapovania lesných biotopov (drevinové zloženie) predstavujú menej ako 20 % výmery EFP L5. Ide o biotopy: Ls1.4 (91E0*) Horské jelšové lužné lesy (na výmere 23 ha), Ls2.1 Dubovo-hrabové lesy karpatské (na výmere 61,6 ha), Ls4 (9180*) Lipovo-javorové sutinové lesy (na výmere 195 ha), Ls5.1 (9130) Bukové a jedľovo-bukové kvetnaté lesy (na výmere 1542 ha) , Ls5.2 (9110) Kyslomilné bukové lesy (na výmere 54 ha), Ls7.3 Rašeliniskové smrekové lesy (na výmere 21 ha).

V rámci EFP5 sa zabezpečí zachovanie alebo zlepšenie stavu druhov európskeho významu, ktoré sú na lesné biotopy viazané - *Carabus variolosus*, *Cucujus cinnaberinus*, *Rosalia alpina*, *Bombina variegata*, *Salamandra salamandra*, *Rana temporaria*, *Vipera berus*, *Zootoca vivipara vivipara*, *Lynx lynx*, *Canis lupus*, *Ursus arcos* a ostatných chránených a významných druhov, ktoré sa tu vyskytujú: *Carabus auronitens*, *Felis sylvestris*. Z ďalších druhov vtákov, ktoré sú na lesné biotopy viazané - *Picoides tridactylus*, *Glaucidium passerinum*, *Bonasa bonasia*, *Aegolium funereus*, *Strix uralensis*, *Dryocopus martius*, *Phoenicurus phoenicurus*

Zásady starostlivosti a využívania územia:

- uplatňujú sa bežné spôsoby hospodárenia s cieľom zabezpečiť pestré drevinové zloženie (podľa jednotlivých biotopov, redukcia smreka) aj prirodzenejšiu porastovú štruktúru (jednoetážové porasty postupne obnovovať s cieľom dosiahnuť minimálne dvojetážovú štruktúru)
- Ponechávať prípravné drevinu – jarabiny, vrby, osiky, brezy, pokiaľ ich zastúpenie nepresiahne 10 %
- ponechávať stromy na dožitie, hlavne deficitne zastúpené drevinu a to v objeme min. 10 m³/ha; ponechávať zlomy, suché, odumierajúce alebo odumreté stojace alebo ležiace drevo v porastoch neohrozujúce stabilitu porastu a to v objeme min. 10 m³/ha;
- v porastoch, kde jedľa dosahuje zastúpenie do 20%, túto drevinu ťažiť v rámci obnovy len v odôvodnených prípadoch ako je:
 - o súvislý výskyt jedle na ploche, kde v rámci obnovy je nevyhnutné zasiahnuť
 - o nutnosť ťažby jedle z technologických dôvodov: jedľa v trase lanovky, na približovacej linke atď.
 - o jedľu je nevyhnutné odstrániť z bezpečnostných dôvodov

Praktické uplatnenie hore uvedených zásad (ponechávanie stromov na dožitie a mŕtveho dreva) je podmienené pridelením finančných prostriedkov zo zdrojov mimo príslušného obhospodarovateľa lesa.

Tab. č. 9 Prehľad nelesných EFP

Nelesné biotopy		Výmera (ha)	SOP
EFP N1	Mezofilné trávne porasty (biotopy Lk1, Lk3, Lk7, Tr8)	1175	2,3
EFP N2	Horské kosné lúky (biotop Lk2)	111	2,4
EFP N3	Vlhkomilné porasty vyšších polôh, rašeliniská, slatinné bezkolencové lúky, aluviálne psiarkové lúky (biotopy Lk4, Lk5, Lk6, Ra3)	78	2,4
EFP N4	Intenzifikované, alebo druhovo chudobné trávne porasty (degradované, „nechránené biotopy“)		2
EFP N5	Extenzívne využívaná mozaika rôznych poľnohospodárskych kultúr		2
EFP N6	Nelesné biotopy s bezzásahovým režimom (Pi, Sk)		4,5
EFP N7	Trávne porasty s výskytom vybraných chránených druhov vtákov, hniezdiacich v trávnych porastoch	39	2,4
EFP N8	Ostatné nelesné plochy – Porasty nelesnej drevinovej vegetácie (NDV) mimo LPIS blokov trávnych porastov, zarastajúce plochy (tzv. „Biele plochy“), antropogénne plochy (cesty, zastavané plochy)	80	2,4,5

Vyčleňovanie EFP v nelesných biotopoch:

1. Plochy trávnych biotopov v rámci blokov LPIS boli zväčša na základe dominantného typu biotopu zaradené do EFP N1-4.
2. V prípadoch, ak vzácnejšie typy biotopov (napr. Lk4, Ra3) v bloku presahovali 35 % jeho výmery sa zaradili do EFP pre daný minoritne zastúpený typ aj napriek tomu, že ten na ploche nedominuje.
3. Jeden blok LPIS, sa zvyčajne priradil k jednému EFP, iba v odôvodnených prípadoch (veľká pestrosť biotopov s identifikovateľným odlíšením hraníc) sa v rámci jedného bloku LPIS vyčlenilo viac EFP.
4. LPIS bloky, ktoré svojím druhovým zložením nevyhovujú žiadnemu typu biotopu sa zaradili do EFP N5 (posledným mapovaním neboli zmapované ako biotopy chránené v zmysle prílohy č. 1 vyhlášky č. 170/2021 Z. z.).
5. EFP N6 sa vyčlenil v oblastiach s lazničským osídlením v južnej časti CHKO.
6. EFP N7 sa vzťahuje na skalné a sutinové biotopy resp. na biotopy nelesnej drevinovej vegetácie v 5. stupni ochrany.
7. EFP N8 sa vyčlenil v 6 lokalitných komplexoch, ktoré sú významné z hľadiska na zemi hniezdiacich druhov vtákov.
8. EFP N9 bol vyčlenený predovšetkým na tzv. „bielych plochách“, ktoré nie sú zaradené do lesnej pôdy a nie sú ani súčasťou blokov LPIS. Zaradené sem boli plochy nelesnej drevinovej vegetácie, na ktorých je potrebná alebo prípustná jej likvidácia a je potrebná opätovná obnova trvalých travinných porastov.

EFP N1 Mezofilné trávne porasty (biotopy Lk1, Lk3, Lk7, Tr8) – s výmerou 1175 ha

V EFP N1 sú zaradené biotopy európskeho významu: Lk1 (6510) Nížinné a podhorské kosné lúky Tr8 (*6230) Kvetnaté vysokohorské a horské psicové porasty na silikátovom substráte a na ne viazaných druhov európskeho významu zvonček hrbokoreňový (*Campanula serrata*), Prítomné sú tu aj druhy, európskeho významu, ktoré nepredstavujú predmet ochrany

území európskeho významu: chrapkáč poľný (*Crex crex*), škovránik stromový (*Lullula arborea*).

Realizáciou opatrení v týchto EFP sa má zároveň dosiahnuť zlepšenie alebo zachovanie priaznivého stavu ostatných nelesných biotopov národného významu: Lk3 Mezofilné pasienky a spásané lúky, Lk7 Psiarkové aluviálne lúky, a druhov rastlín a živočíchov národného významu a ostatných významných druhov na ne viazaných: vstavač ploštičný (*Anacamptis coriophora*, syn. *Orchis coriophora*), vstavačovec bazový (*Dactylorhiza sambucina*), vstavačovec (vemeniček) zelený (*Dactylorhiza viridis*, syn. *Coeloglossum viride*), päťprstnica obyčajná (*Gymnadenia conopsea*), vstavač mužský poznačený (*Orchis mascula* subsp. *speciosa*, syn. *O. m.* subsp. *signifera*), pavstavač hlavatý (*Traunsteinera globosa*), soldanelka valašská (*Soldanella marmarossiensis*) žltohlav najvyšší (*Trollius altissimus*), veronika štitovitá (*Veronica scutellata*).

Zo živočíchov sú to koník pestrý (*Arcyptera fusca*), sedlovka bronzová (*Ephippiger ephippiger*), kobylka Frivaldského (*Pholidoptera frivaldskyi*), fuzáč borievkový (*Semanotus ruscicus*), drobčik huňatý (*Emus hirtus*), fuzáč borievkový (*Semanotus ruscicus*), drobčik májky (*Meloidae*). Z plazov sa tu objavuje vretenica severná (*Vipera berus*) alebo jašterica živorodá (*Zootoca vivipara*).

Medzi charakteristické vtáky otvorených biotopov na týchto plochách: patria chrapkáč poľný, škovránik stromový, pľh'aviar čiernohlavý, strnádka obyčajná, strakoš obyčajný, penica obyčajná, zelienska obyčajná, ľabtuška hôrna.

Zásady starostlivosti a využívania územia:

Kosenie a pasenie

- na kosných lúkach (v minulosti kosených) zachovať pravidelné kosenie 1 až 2 krát za rok; na niektorých lokalitách je vhodné/možné extenzívne dopásanie v jesennom alebo v jarnom období (apríl, máj, september až november);
- kosbu na 10 % pôdneho bloku je vhodné (nie povinné) posunúť na neskorší termín (minimálne od 1. augusta), kde môžu byť zahrnuté menej produktívne časti ako napr. strmší svah alebo medza, podmáčané miesto alebo pod. z pohľadu ochrany niektorých skupín živočíchov. Z pohľadu ochrany motýľov je vhodným opatrením ponechanie nepokoseného pásu až do konca septembra;
- na pasienkoch zachovať extenzívne pasenie; pravidelné prekladanie košiarov zabezpečiť ochranu hospodárskych zvierat pred veľkými šelmami strážením stáda pastierskym strážnym psom ako aj elektrickým oplôtkom;
- mulčovanie je možné len na dlhodobo neobhospodarovaných lúkach – so starinou a sukcesnými drevinami – z dôvodu pripravenia lokality na bežné obhospodarovanie; v takomto prípade je možné mulčovať max. 3 roky po sebe; doplnkovo mulčovať je možné aj nedopasky na spásaných pasienkoch;
- pri intenzívnej pastve pasienky udržiavať v nezaburinenom stave, plochy zarastené nitrofilnými druhmi ako sú žihľava, bodliak a pod. vykášať 2 krát ročne alebo mulčovať (odstraňovanie nedopaskov); nedopasky do 5 % plochy pôdneho bloku sú akceptovateľné z dôvodu zachovania biodiverzity

Košarovanie a stádlenie

- pri stádlení a košarovaní hospodárskych zvierat na plochách TTP dohodnúť konkrétne miesto stádlenia a košarovania so Správou CHKO Poľana, aby nedošlo k poškodeniu vzácnych biotopov.

Hnojenie, použitie chemických prípravkov a iné aktivity

- vylúčenie aplikácie chemických a iných podobných prípravkov (pesticídov, umelých hnojív, digestátu);
- možné je použitie hnoja, hnojovky, príp. močovky (v dohodnutých/povolených množstvách a za dohodnutých podmienok);
- vylúčiť rozorávanie lúk a pasienkov;
- pozemky, ktoré boli v súčasnosti a dlhodobo využívané ako role (orba a pestovanie plodín alebo krmiva), môžu byť takto využívané aj naďalej.

Dôležitým faktorom, ktorý významne (priamo či nepriamo) prispieva k zachovaniu nelesných biotopov v EFPN1 na území CHKO, sú hospodárske zvieratá, preto je kľúčová podpora chovov hospodárskych zvierat (predovšetkým tradičných plemien).

Zásady pri výrube náletových drevín a krovín:

- výrub drevín vykonať v mimohniezdnom období (od 1. 9. do 31. 3. bežného kalendárneho roka);
- ponechať solitérne dreviny s obvodom kmeňa nad 120 cm, solitérne jedince ovocných drevín napr. čerešňa vtáčia, jabloň, ponechať dreviny s hniezdami a dutinové stromy, ktoré budú slúžiť alebo slúžia na hniezdenie vtáctva a netopierov;
- nezasahovať do najcennejších lokalít s lesnými vyvinutými biotopmi (s charakterom lesa), ktoré vznikali sekundárnou sukcesiou niekoľko desiatok rokov (viac ako 50) po opustení obhospodarovania;
- výrubu vykonávať tak, aby nedošlo k poškodeniu vegetačného krytu (ešte v nezarastenej časti TTP náletovými drevinami) na lokalite (najmä pri vyťahovaní, približovaní a odvoze dreva);
- po skončení rubných prác zabezpečiť uhádzanie všetkých zvyškov po ťažbe (konárov) do kôp, na miestach s výskytom travinného porastu je nutné odtiahnuť všetky zvyšky po ťažbe na okraj lúky;
- pri plošnom výrube zabezpečiť opätovné nezmladzovanie pňov vyrúbaných drevín a krovín opakovaným vykášaním výmladkov listnatých drevín a krovín, prípadne frézovanie.

EFP N2 Horské kosné lúky (biotop Lk2) – s výmerou 111 ha

V EFP N2 je zaradený len biotop európskeho významu: Lk2 (6520) Horské kosné lúky a na neho viazané druhy európskeho významu zvonček hrbokoreňový (*Campanula serrata*).

Realizáciou opatrení v týchto EFP sa má zároveň dosiahnuť zlepšenie alebo zachovanie priaznivého stavu druhov rastlín a živočíchov národného významu a ostatných významných druhov na ne viazaných: vstavačovec bazový (*Dactylorhiza sambucina*), vstavačovec (vemeniček) zelený (*Dactylorhiza viridis*, syn. *Coeloglossum viride*).

Zo živočíchov sú to koník pestrý (*Arcyptera fusca*), sedlovka bronzová (*Ephippiger ephippiger*), kobylka Frivaldského (*Pholidoptera frivaldskyi*), fuzáč borievkový (*Semanotus*

russicus), drobčik huňatý (*Emus hirtus*), fuzáč borievkový (*Semanotus russicus*), drobčik májky (*Meloidae*). Z plazov sa tu objavuje vretenica severná (*Vipera berus*) alebo jašterica živorodá (*Zootoca vivipara*). Medzi charakteristické vtáky otvorených biotopov na týchto plochách patria: chrapkáč poľný, škovránik stromový, pŕhl'aviar čiernohlavý, strnádka obyčajná, strakoš obyčajný, penica obyčajná, zelienska, ľabtuška hôrna.

Zásady starostlivosti a využívania územia:

Kosenie a pasenie

- na kosných lúkach (v minulosti kosených) zachovať pravidelné kosenie 1 až 2 krát za rok; na niektorých lokalitách je vhodné/možné extenzívne dopásanie v jesennom alebo v jarnom období (apríl, máj, september až november);
- na pasienkoch zachovať extenzívne pasenie; pravidelné prekladanie košiarov zabezpečiť ochranu hospodárskych zvierat pred veľkými šelmami strážením stáda pastierskym strážnym psom ako aj elektrickým oplôtkom;
- mulčovanie je možné len na dlhodobo neobhospodarovaných lúkach – so starinou a sukcesnými drevinami – z dôvodu pripravenia lokality na bežné obhospodarovanie; v takomto prípade je možné mulčovať max. 3 roky po sebe; doplnkovo mulčovať je možné aj nedopasky na spásaných pasienkoch;
- pri intenzívnej pastve pasienky udržiavať v nezaburinenom stave, plochy zarastené nitrofilnými druhmi ako sú žihľava, bodliak a pod. vykásať alebo mulčovať; (odstraňovanie nedopaskov); nedopasky do 5 % plochy pôdneho bloku sú akceptovateľné z dôvodu zachovania biodiverzity
- možné je použitie hnoja, hnojovky (v dohodnutých/povolených množstvách a za dohodnutých podmienok);

Košarovanie a stádlenie

- pri stádlení a košarovaní hospodárskych zvierat na plochách TTP dohodnúť konkrétne miesto stádlenia a košarovania so Správou CHKO Poľana (aby nedošlo k poškodeniu vzácných biotopov).

Dôležitým faktorom, ktorý významne (priamo či nepriamo) prispieva k zachovaniu nelesných biotopov v EFPN2 na území CHKO, sú hospodárske zvieratá, preto je kľúčová podpora chovov hospodárskych zvierat (predovšetkým tradičných plemien).

Zásady pri výrube náletových drevín a krovín sú identické ako v prípade EFP N1.

EFP N3 Vlhkomilné porasty vyšších polôh, rašeliniská, slatinné a bezkolencové lúky, aluviálne psiarkové lúky (biotopy Lk4, Lk5, Lk6, Ra3) – s celkovou výmerou 78 ha

V EFP N3 sú zaradené biotopy európskeho významu: Lk4 (6410) Bezkolencové lúky (Lk5 (6430) Vysokobylinné spoločenstvá na vlhkých lúkach, Ra3 Prechodné rašeliniská a trasoviská (7140) a na ne viazaných druhov európskeho významu kosákovec lesklý (*Hamatocaulis vernicosus*), bystruška potočná (*Carabus variolosus*), kunka žltobruchá (*Bombina variegata*), mlok karpatský (*Lissotriton/Triturus montandoni*). Prítomné sú tu aj druhy, európskeho významu, ktoré nepredstavujú predmet ochrany území európskeho významu: spriadač kostihojový (*Callimorpha quadripunctaria*), modráčik čiernoškvrvnný (*Maculinea arion*), modráčik krvavcový (*Maculinea teleius*) a ohniváčik veľký (*Lycaena*

dispar).

Realizáciou opatrení v týchto EFP sa má zároveň dosiahnuť zlepšenie alebo zachovanie priaznivého stavu ostatných nelesných biotopov národného významu: Lk6 Podmáčané lúky horských a podhorských oblastí, Lk10 Vegetácia vysokých ostríc, Ra7 Sukcesne zmenené slatiny a druhov rastlín a živočíchov národného významu a ostatných významných druhov na ne viazaných: ostrica tŕňomilná (*Carex umbrosa*), vstavačovec laponský (*Dactylorhiza lapponica*), vstavačovec májový pravý (*Dactylorhiza majalis* subsp. *majalis*), rosička okrúhloolistá (*Drosera rotundifolia*), kruštík močiarny (*Epipactis palustris*), mečík strechovitý (*Gladiolus imbricatus*), päťprstnica obyčajná (*Gymnadenia conopsea*), vrba rozmarínolistá (*Salix rosmarinifolia*), kosatec sibírsky (*Iris sibirica*), žltohlav najvyšší (*Trollius altissimus*), veronika štítovitá (*Veronica scutellata*), drojhrôt vlnkatý (*Dicranum undulatum*), bakulka trojrohá (*Meesia triquetra*).

Pre lúčne biotopy s výskytom mokradí je charakteristický výskyt obojživelníkov napr. mlok horský (*Triturus alpestris*) zriedkavejšie mlok karpatský (*Triturus montandoni*), tiež je na tieto biotopy viazaná aj salamandra alebo ďalšie druhy ako kunka žltobruchá, skokan hnedý, ropucha bradavičnatá a to hlavne v čase rozmnožovania. Z plazov sa tu objavuje vretenica severná (*Vipera berus*) alebo jašterica živorodá (*Zootoca vivipara*). Medzi charakteristické vtáky otvorených biotopov na týchto plochách: patria chrapkáč poľný, škovránik stromový, prhľaviar čiernohlavý, strnádka obyčajná, strakoš obyčajný, penica obyčajná, zelienska, ľabtuška hôrna.

Zásady starostlivosti a využívania územia:

- podmáčané lúky (biotopy Lk4, Lk5, Lk6) spravidla len kosiť (obmedziť vchádzanie hospodárskych zvierat do biotopu; prepasenie je možné, len veľmi krátkodobo v jesennom období),
- slatiny a prameniská len kosiť (obmedzenie vylúčenie pasenia, napájania a vchádzania hospodárskych zvierat); kosbu na 10 % pôdneho bloku posunúť je vhodné (nie povinné) na neskorší termín (minimálne od 1. augusta), kde môžu byť zahrnuté menej produktívne časti ako napr. strmší svah alebo medza, podmáčané miesto alebo pod. z pohľadu ochrany niektorých skupín živočíchov. Z pohľadu ochrany motýľov je vhodným opatrením ponechanie nepokoseného pásu až do konca septembra;
- mulčovanie je možné len na dlhodobu neobhospodarovaných lúkach – so starinou a sukcesnými drevinami – z dôvodu prípravy lokality na bežné obhospodarovanie; v takomto prípade je možné mulčovať max. 2 roky po sebe;
- ponechať brehovú porasty vodných tokov, min. 5 m od brehovej čiary po oboch stranách vodného toku; (okrem miest prehánania dobytky a ich napájania)

Zásady pri výrube náletových drevín a krovín sú rovnaké ako v prípade EFP N1.

EFP N4 Intenzifikované alebo druhovo chudobné trávne porasty

Model je nastavený ako obnovný pre druhovo chudobné trávne porasty, ktoré boli v minulosti intenzifikované, alebo nevhodne využívané (nevyužívanie, degradácia). Tieto plochy pri poslednom mapovaní neboli identifikované ako chránené biotopy. Opatrenia tiež rešpektujú vyhlášku pre CHVÚ Poľana. Cieľom je zachovať alebo zlepšiť stav trvalých trávnych porastov (nelesných biotopov) a biotopov druhov mokradí alebo ich obnova.

Zásady starostlivosti a využívania územia:

- v rámci EFP N4 je možné kosenie, pasenie alebo ich kombinácia v rámci 1 roku alebo medziročne oba spôsoby
- vylúčenie minerálnych hnojív a hnojovice
- organické hnojenie je povolené s dávkou 50 kg N/ha raz za dva roky (do limitu sa nezapočítavajú exkrementy pasúcich sa zvierat)
- vylúčenie používania chemických prípravkov
- maximálna frekvencia kosenia (2-krát/rok)
- minimálna frekvencia kosenia (ak sa lokalita využíva iba na kosenie) 1 krát/rok
- kosenie od stredu k okrajom pozemku alebo po pásoch od jedného okraja pozemku k druhému (podmienka neplatí pre užívateľské bloky menšie ako 1 ha)
- košarovanie je možné
- mulčovanie je možné ako obnovný zásah na odstránenie náletu a prípravu plochy na bežné využívanie. Je možné ho aplikovať najviac 2 roky po sebe a najviac 2-krát/7 rokov.

EFP N5 Extenzívne využívaná mozaika rôznych poľnohospodárskych kultúr

EFP je vylíšený a nastavený ako udržiavací pre extenzívne využívanú mozaiku rôznych poľnohospodárskych kultúr, ktorá je typická pre okolie laznických usadlostí Podpoľania (Snohy, Iviny, Javorinka). Podmienky rešpektujú špecifiká takéhoto typu využívania zeme (pestrosť kultúr, rýchle striedanie kultúr, extenzívne hospodárenie na báze organického hnojenia).

Zásady starostlivosti a využívania územia:

- vylúčenie používania minerálnych hnojív
- rozorávanie trávnych porastov je možné len pre hospodárstva s chovom hospodárskych zvierat s podmienkou, že budú po rozoraní využívané ako orná pôda najviac 3 roky
- najväčšia súvislá rozloha rozoranej pôdy je 0,3 hektára
- nie je možné rozoráť podmáčané trávne porasty
- v rámci jednej farmy (súkromného hospodárstva) je potrebné ponechať aspoň 25% trávnych porastov, ktoré sú úplne vyňaté z rozorávok
- limit pre organické hnojenie je 100 kg N/rok na ornej pôde a 50 kg N/raz za 2 roky na trávnych porastoch (do limitu sa nezapočítavajú exkrementy pasúcich sa zvierat)
- zákaz prísievov do trávnych porastov
- mulčovanie je možné len ako obnovný zásah na odstránenie náletu a prípravu plochy na bežné využívanie. Je možné ho aplikovať najviac 2 roky po sebe a najviac 2-krát/7 rokov

EFP N6 Nelesné biotopy s bezzásahovým režimom – s výmerou 18 ha v ÚEV a ďalšie nemapované v CHKO

EFP je vylíšený a nastavený pre nelesné biotopy, ktoré si nevyžadujú pravidelný manažment (skalné sutinové, pionierske, pobrežné, krovinové biotopy, vybrané biotopy nelesnej drevinovej vegetácie v územiach s bezzásahovým režimom) – ide o biotopy európskeho významu: Sk2 (8220) Silikátové skalné steny so štrbinovou vegetáciou, Sk5

(8150) Nespevnené silikátové sutiny v kolínnom stupni. Jeho cieľom je zabrániť aktivitám, ktoré môžu negatívne ovplyvniť dané biotopy.

Zásady starostlivosti a využívania územia:

- biotopy je potrebné ponechať bez zásahu
- vylúčená je ťažba nerastných surovín, narušovanie pôdneho krytu a vegetácie, výrub drevín, odvodňovanie pozemkov.

EFP N7 Trávne porasty s výskytom vybraných chránených druhov vtákov, hniezdiacich v trávnych porastoch – s výmerou 39 ha

EFP je vylíšený a nastavený pre mezofilné a vlhkomilné porasty s výskytom chránených druhov vtákov hniezdiacich na zemi (*Coturnix coturnix*, *Crex crex*). Týka sa 8 lokálnych komplexov (Zákluky, Sihlička, Obrubovanec, Chrapková, Javorinka, Hrochotská dolina, Vrchdetva, Príslopy). Podmienky vychádzajú z ekologických nárokov druhov, z nastavenia agro-environmentálnej schémy na ochranu biotopov vybraných druhov vtákov ako aj z vyhlášky pre CHVÚ Poľana.

Zásady starostlivosti a využívania územia:

- Kosbu je potrebné vykonávať od stredu smerom k okrajom alebo po pásoch od jedného okraja pozemku k druhému.
- Pri strojovej kosbe je potrebné používať výstražné reťaze.

EFP N8 Ostatné nelesné plochy - Porasty nelesnej drevinovej vegetácie (NDV) mimo LPIS blokov trávnych porastov („biele plochy“) – s výmerou 80 ha

EFP je nastavený a vylíšený pre porasty nelesnej drevinovej vegetácie mimo produkčných blokov LPIS, ktoré je potrebné odstrániť alebo zredukovať ako nežiadúce, alebo je možné ich odstrániť ak o to prejaví záujem vlastníka alebo užívateľ. Boli sem zaradené aj antropogénne plochy (zastavané plochy, cesty apod.)

Zásady starostlivosti a využívania územia:

- Výrub alebo iný spôsob likvidácie porastov nelesnej drevinovej vegetácie nie je možný v období od 15. marca do 15. augusta (1. septembra) kalendárneho roka.
- Odstraňujú sa prednostne kroviny (lieska, trnka, ruža) a ihličnaté dreviny (smrek, borovica), následne pionierske listnaté dreviny (vŕba, jelša, breza, rakyta), až nakoniec ostatné listnaté dreviny (napr. buk, dub, hrab, cenné listnáče a ovocné dreviny).
- Stromy, ktoré vyznačí organizácia ochrany prírody na ponechanie (vitálne jedince staršieho veku významné z pohľadu ochrany prírody a krajiny) musia byť ponechané.

EFP G1 Špecifická geologická, geomorfologická a hydrologická stavba s unikátnym krajinným rázom

EFP je vylíšený v hraniciach CHKO Poľana. Predstavuje pohorie Poľany s kolapsovo-erozívnou kalderou a množstvom geologických javov, štruktúr a foriem, špecifickou

hydrologiou (dostredivá a odstredivá sieť vodných tokov) a krajinným rázom.

Zásady starostlivosti a využívania územia:

- Zabránenie vzniku prieskumných území, ložísk nevyhradených nerastov, chránených ložiskových území a dobývacích priestorov.
- Zabránenie vzniku úložísk odpadov vrátane jadrového paliva v území CHKO.
- Usmerňovanie a obmedzovanie zásahov do vodných tokov poškodzujúcich prirodzený charakter vodných tokov.
- Pri obhospodarovaní lesných a poľnohospodárskych pozemkov zamedziť zasahovaniu (napr. približovanie dreva, vchádzanie technikou) do vodných tokov.
- Cielená a citlivá údržba brehových porastov na toku Hučava v Hrochotskej doline.
- Zamedziť výstavbe MVE v rámci územia CHKO a na tokoch v širšom okolí.
- Prísne dodržiavanie regulatívov pre pásma hygienickej ochrany (I., II., III.) VN Hriňová.
- Budovanie vodozádržných opatrení v krajine a na zamokrených nivách vodných tokov zvýšiť retenčnú schopnosť alúvia pojať a sploštiť bleskové povodne a schopnosť akumulovať zásoby podzemnej vody.
- Zabezpečiť optimálne využívanie obmedzených miestnych vodných zdrojov (lokalita Iviny, Snohy a Vrchslatina).

Všeobecné zásady, ktoré je potrebné uplatňovať v území:

Manažment veľkých šeliem

- dlhodobý monitoring
- nastavenie regulácia početnosti na základe výsledkov monitoringu
- riešenie krízových situácií
- neumiestňovať biologický odpad v blízkosti obydľí

Poľovníctvo

- v území CHKO prednostne prikrmovať miestnym senom alebo letninou, jadrovým a dužinatým krmivom len v nevyhnutnej miere,
- neumiestňovať krmoviská v blízkosti ľudských obydľí;

Pozn.: Prikrmovanie obilninami (z južného Slovenska) na krmoviskách, vнадiskách, pri posedoch, na poličkách pre zver a priame pestovanie obilnín v poličkách taktiež prispieva k šíreniu invázných druhov rastlín. Takto sa do územia CHKO Poľana a do blízkosti jeho hranice pravdepodobne dostali ambrózia palinolistá (*Ambrosia artemisifolia*), topinambur (*Helianthus tuberosus*), durman obyčajný (*Datura stramonium*)

Pozn.: lúčne seno vyrobené z vysušenej pokosenej trávy z predmetných lúk bude umiestňované do drevených senníkov nachádzajúcich sa na týchto lúkach alebo na ich okrajoch.

Rybárstvo – vodné toky

- vylúčiť zarybňovanie a chov nepôvodných druhov rýb v Hučave, Slatine a Kamenistom potoku (ako napr. pstruh dúhový, sivoň, príp. iné);

Rekreácia, turizmus, turistické a cyklistické chodníky

- zabezpečenie kvalifikovaných sprievodcovských služieb;
- skvalitnenie značenia turistických trás, údržba ich priechodnosti a citlivé budovanie drobnej doplnkovej infraštruktúry pre turistov pozdĺž trás (informačné panely, oddychové miesta s lavičkami, upravené studničky, zábradlia, mostíky, ekologické toalety na najfrekventovanejších trasách a miestach);
- pravidelná údržba náučných chodníkov a náučných lokalít, prípadne dobudovanie infraštruktúry existujúcich náučných zariadení;
- pri budovaní náučných zariadení využívať prioritne prírodné materiály. Po zriadení zabezpečiť obnovu značenia trasy a údržbu a obnovu informačných panelov a ďalšej infraštruktúry náučných zariadení.
- podpora umiestňovania a rekonštrukcie tradičných prvkov (PP Melichova skala a iné);
- podpora rekonštrukcie tradičnej architektúry pre potreby skvalitnenia služieb v cestovnom ruchu v území CHKO Poľana a jej príslušného okolia;
- podpora stredísk cestovného ruchu na území CHKO Poľana v súlade s ekologickou únosnosťou územia.

Urbanizácia a krajinný ráz územia CHKO Poľana

- všeobecné zásady, ktoré je potrebné uplatňovať v oblasti urbanizácie a krajinného rázu územia sa nevzťahujú na prechodnú zónu Biosférickej rezervácie Poľana v k. ú. Mesta Hriňová tzv. Hriňovské lazy;
- zachovať charakteristický vzhľad krajiny a krajinnú štruktúru regiónu Podpoľanie;
- obmedziť výstavbu nových bytových domov v rámci CHKO Poľana v súlade s územnoplánovacou dokumentáciou obcí a miest, pokiaľ územnoplánovacia dokumentácia podporuje výstavbu, tak len v prípade existujúcich stavieb, prípadne na ich základoch a to len vo výnimočných prípadoch viažucich sa na hospodárske usadlosti zabezpečujúce rozptýlené laznícke osídlenie;
- nenavrhať nové plochy pre výstavbu rekreačných chat v CHKO s výnimkou lokality Iviny pre obmedzený počet nových rodinných domov. Prípustné sú hospodárske usadlosti (bývanie + poľnohospodárska výroba) nadväzujúce na laznícke osídlenie územia a len v súlade s príslušným územným plánom obce;
- nové stavby a rekonštrukcie povoľovať len v súlade so schválenou ÚPD obcí;
- zamedziť vytváraniu rozptýlenej rekreačnej zástavby, nevytvárať izolované (tzv. satelitné) rekreačno-urbanistické celky, podporovať rozvoj už existujúcich rekreačných priestorov (Horský hotel Poľana, poľovnícke chaty, LS Kyslinky, Hrochotský mlyn, Kalamárka, Chata pod Hrbom, Hutná dolina), koliby: Javorinka, Skalky, Malčekova skala v zmysle územnoplánovacej dokumentácie;

- požadovať od správcov vodných tokov vymedzenie hranice zátopových území, následne do územných plánov obcí zapracovať inundačné územia vodných tokov a zapracovať priebehy hladín pre vodné toky, ochranu biotických prvkov a alúvií vodných tokov;
- nové plochy pre bývanie, plochy pre občiansku vybavenosť, plochy pre rekreačné územie nenavrhať v inundačnom území vodných tokov po záplavovú čiaru Q100; prípadné umiestnenie iných stavieb (napr. protipovodňových stavieb, inžinierskych sietí, cykloturistických trás, športových ihrísk a pod.) alebo iného využitia predmetného územia podmieniť kladným vyjadrením orgánu ochrany prírody;
- stavby, vrátane oplotení, umiestňovať minimálne 10 m od významných vodných tokov a 6 m od všetkých vodných tokov, v prípade, že sú brehové porasty toku širšie umiestňovať výstavbu až za ne;
- zachovať dostatočný priestor na migráciu fauny vylúčením urbanizácie biokoridorov, jednotlivé susedné obce urbanizačne nespájať, medzi jednotlivými obcami zachovať dostatočný migračný priestor;
- pri budovaní alebo rekonštrukcií dopravnej infraštruktúry počítat' s biokoridormi pre faunu, na stavbu zariadení s turistickým účelom (informačné panely, informačné body, lavičky, prístrešky, útulne) uprednostniť drevo s použitím prvkov miestnej ľudovej architektúry, na stavbu drevenej konštrukcie využívať masívne drevo, nepoužívať cudzorodé, neprirodné materiály ako sú výrobky z PVC a rôzne druhy plechov;
- stavebné práce vykonať tak, aby sa zamedzilo poškodeniu okolitého biotopu;
- v prípade potreby výkopových prác je potrebné dohliadnuť, aby sa zamedzilo zavlečeniu invázných rastlín;
- odpad vzniknutý pri činnosti bude odvezený a bude s ním nakladané v zmysle príslušných právnych noriem;
- minimalizovať oplocovanie pozemkov v CHKO Poľana z dôvodu zabezpečenia migračnej priechodnosti pre živočíchy;
- genofondové významné plochy neodvodňovať, nezalesňovať, nebudovať na nich stavby a podporovať manažmenty prospievajúce k ich zachovaniu a revitalizácii;
- zmapovanie významných stromov a zabezpečenie ich zachovania;
- zabezpečenie mapovania historických krajinných štruktúr, ich revitalizácie a obnovy;
- realizácia opatrení súvisiacich s tvorbou MÚSES.

V dokumente je spomenutá aj významná Biosférická rezervácia Poľana (BR Poľana), ktorá však nie je národnou kategóriou chráneného územia v zmysle platnej legislatívy a ani územím Prírodného a kultúrneho dedičstva UNESCO. Jej jadrová, nárazníková zóna a sčasti aj prechodná zóna (BR Poľana) sa prekrýva s hranicami CHKO Poľana. Z titulu BR Poľana však pre región v prechodnej zóne nevyplývajú žiadne obmedzenia a slúži na rozvoj územia.

Mapa s vymedzením EFP je v prílohe č. 6.5.1 a 6.5.2

Súlady zásad a regulatív hospodárskeho, rekreačného a iného využívania s cieľmi ochrany:

- Stanovené rámce a zásady udržiavania jednotlivých biotopov v rámci vymedzených EFP sú v súlade (resp. nie sú v rozpore) s územným plánom obcí, ktoré majú schválenú ÚPD

(Detva, Hriňová, Dúbravy, Očová, Hrochoť, Poniky, Strelníky, Ľubietová, Hronec, Valaská, Čierny Balog, Sihla) ÚPD doposiaľ nemajú schválenú obce Povrazník a Strelníky.

- Zásady starostlivosti o lesné biotopy v rámci EFP L1, EFP L5 nie sú v nesúlade so schváleným programom starostlivosti o lesy (PSL) pre LC Kyslinky, Poľana, Očová, Slovenská Ľupča, Osrbľie, Lesy Hronec, Lesy Sihla, Čierny Balog. V prípade ostatných EFP (EFPL2, EFPL3 a EFPL4) ide o uplatnenie zásad nad rámec schváleným programom starostlivosti o lesy (PSL) pre LC Kyslinky, Poľana, Očová, Slovenská Ľupča, Osrbľie, Lesy Hronec, Lesy Sihla a ich uplatnenie sa navrhuje len po vzájomnej zhode a pri zabezpečení primeranej finančnej kompenzácií. Opatrenia vyžadujúce zvýšené finančné prostriedky sú najmä ponechávanie stromov na dozítie a ponechávanie mŕtveho dreva. Uplatnenie týchto opatrení nevyžaduje zmenu PSL.
- Posúdenie súladu programu starostlivosti so spoločnou poľnohospodárskou politikou V rámci Strategického plánu spoločnej poľnohospodárskej politiky 2023 - 2027 („SP SPP“) boli v roku 2023 poberané základné podpory v rámci priamych platieb na výmere 1487,17 ha, čo predstavuje 52 % z výmery 2857 ha nelesných pozemkov v rámci územia CHKO Poľana (66% z výmery TTP).

Z toho predstavovali podpory na ornej pôde na výmere 7,76 ha (z toho na 0,74 ha v ÚEV) a podpora na trvalých trávnych porastoch na výmere 1479,38 ha (z toho sa nachádzalo 299,95 ha v ÚEV). Na výmere 1275,13 ha boli využívané tzv. celofarmové ekoschémy (z toho v ÚEV sa vyskytovalo 295,55 ha), ktoré sú poskytované v rámci priamych platieb, ako nadstavba v rámci priamych dotačných platieb podľa nariadenia vlády Slovenskej republiky č. 436/2022 Z. z., ktorým sa ustanovujú pravidlá poskytovania podpory v poľnohospodárstve formou priamych platieb. Tieto opatrenia umožňujú a zároveň vyžadujú realizáciu kosenia v neskoršom období stanovenej minimálnej časti trvalého trávneho porastu z celkovej výmery poľnohospodárskej pôdy obhospodarovateľa, čo umožňuje vytvárať diverzifikované podmienky pre viaceré druhy živočíchov, ale aj rastlín. Ďalej sú navrhnuté osobitné podmienky pre zlepšenie štruktúry pôdy, neproduktívne prvky, maximálnu výmeru parciel, zatrávnenie medziradia a iné.

Na celej vyššie uvedenej výmere, na ktorej sa poberajú dotácie z SP SPP sa realizujú opatrenia v súlade s Programom starostlivosti o CHKO Poľana. Ide predovšetkým o kosenie, pasenie, odstraňovanie náletov, mulčovanie nedopaskov a ich kombinácie. Trend opúšťania obhospodarovania aj niektorých cenných lokalít je však zrejmý a aj v nedávnej minulosti boli viaceré lokality z pohľadu udržania či zlepšenia stavu biotopov poľnohospodársky manažované nedostatočne alebo nevhodne.

Na výmere 577,66 ha (z toho na 116,61 ha v ÚEV) je využívané opatrenie v rámci tzv. 2. piliera SP SPP je naďalej schéma „**Ochrana poloprírodných a prírodných biotopov tráv**“ s podmienkami na kosenie do určitého termínu, kosenie s použitím ľahkej mechanizácie alebo ručné kosenie pre vybrané typy biotopov, kosenie od stredu ku krajom, zákaz používania minerálnych hnojív, hnojovice, pesticídov, využitie len organického hnojiva a len pre vybrané typy biotopov, podmienky pre pastvu a košarovanie a iné. Predmetná výmera zahŕňa okrem biotopov európskeho významu aj biotopy národného významu a trávne porasty, ktoré nie sú zaradené ako biotopy.

Z toho je podpora na konkrétnu skupinu (kategóriu) biotopu nasledovná:

- **B. Mezofilné trvalé trávne porasty** – zahŕňajú biotopy európskeho významu Lk1 (6510), Tr8b (6230 *) a biotop národného významu Lk3. Podpora bola poskytnutá na výmere 489,22 ha v rámci CHKO Poľana, z toho na ploche 60,9 ha v rámci ÚEV.

- **C. Horské kosné lúky** – zahŕňajú biotop európskeho významu Lk2 (6520). Podpora bola poskytnutá na výmere 9,58 ha v rámci CHKO Poľana, len mimo ÚEV.
- **G. Vysokohorské trávne porasty** – zahŕňajú biotopy európskeho významu Tr8a (6230*). Podpora bola poskytnutá na výmere 69,86 ha v rámci CHKO Poľana, z toho na ploche 55,71 ha v rámci ÚEV.

Podpory v **kombinácii viacerých opatrení boli** poskytované **na celkovej výmere 162,38 ha**. Boli využité a zaevidované nasledovné kombinácie jednotlivých opatrení:

Opatrenie	Opatrenie	Výmera poberanej podpory (ha)
Obhospodarovanie biotopov druhov v ÚEV (2. a 3. stupeň)	Ochrana poloprírodných a prírodných biotopov tráv – typy trávnych porastov B, D, E	25,64
Platby Natura 2000 (ÚEV 4. a 5. stupeň)	Ochrana poloprírodných a prírodných biotopov tráv – typy trávnych porastov A, C, F, G	12,03 (celá plocha je zároveň aj v ÚEV)
Ekologické poľnohospodárstvo	Ochrana poloprírodných a prírodných biotopov tráv – typy trávnych porastov A, C, F, G	3,02
Ekologické poľnohospodárstvo	Ochrana poloprírodných a prírodných biotopov tráv – typy trávnych porastov B, D, E	121,69

Pričom v ÚEV boli poberané dotácie len na výmere 12,03 ha v kombinácii opatrenia *Platby Natura 2000 (ÚEV 4. a 5. stupeň)* a opatrenia *Ochrana poloprírodných a prírodných biotopov tráv – typy trávnych porastov A, C, F, G*.

Celkovo je možné konštatovať, že opatrenia z 2. piliera SP SPP v rámci ÚEV, pokrývajú výmeru 128,64 ha, čo predstavuje 53 % z výmery 239,14 ha nelesných pozemkov v ÚEV.